

Doctrina cultural a

Colossal broma, deien els entesos. Andorra i Cultura no podran rimar mai. Hi ha un equip de gent que pretén demostrar el contrari. Des del febrer del 1994 s'han instal·lat als escassos despatxos de la primera planta del govern andorrà. Un rètol si més no extravagant: Ministeri d'Afers Socials i Cultura. Inspectors de treball, assistents socials, assessors lingüístics, arqueòlegs o bibliotecàries sota les ordres d'un ministre que vol fer de la cultura —patrimoni, producció, promoció, infraestructures...— una bandera innegociable per al futur immediat: sota el nom de Ramon Serra —intuïtiu, *dandy* i de Cal Gem, fill d'un homenet d'Escaldes-Engordany, Ermengol Serra, conseller del comú durant anys i oracle de la segona ciutat d'Andorra—, s'hi amaga un personatge certament perillós. Ha reunit al seu voltant un equip de gent que feia molt de temps que esperava en va. Funcionaris que havien ideat, en veu baixa i d'amagat, estratègies de política cultural per a una Andorra-estat que algun dia no renunciaria als signes públics de l'estat intel·lectual: Xavier Llovera, historiador i deixeble d'Eduard Carbonell, assumeix la direcció de Cultura. Duu sota el barret les grans frases que podrien configurar els canvis transcendents d'aquesta dècada. Només cal escoltar-ne la música: Sistema Museístic d'Andorra, Junta de Museus i un arriscat *Museu d'Andorra* que hauria de destil·lar les millors essències d'aquell *Musée de la Civilisation* quebequès que encara enlluerna museògrafs de mig món.

En aquesta dolça i esclatant tonada museística, que els gestors culturals de Barcelona han provat en la seva versió letal MNAC-MACB, el tàndem Serra-Llovera aspira a deixar un rastre que, com se sol dir, vagi encara més enllà. Excuten una reorganització interna que aclarirà àrees i funcions i recuperarà *zombis* perduts en la deriva burocràtica: com el Servei d'Assessorament Lingüístic, elevat a rang d'àrea. I enmig d'un govern en bancarota financera, el ministre-que-vesteix-Toni-Miró obre totes les línies de la cultura efervescent: llibre blanc de la cultura a Andorra, llei general de política lingüística i una bateria de convenis i col·laboracions —a l'estil del Premi Carlemany de Literatura— per situar Andorra als passadissos culturals de l'Europa que es mulla. N'hi ha més de projectes, perquè hi ha equip: Susanna Vela, responsable d'uns arxius nacionals que van recuperant els llegats de la vella Andorra, o Josep Maria Ubach, que assumeix la promoció cultural i aconsegueix d'Oscar Ribas elogis

A les catacumbes del govern d'Andorra, una colla de funcionaris entusiastes prepara una batzacada decisiva a les encarcerades institucions de la cultura andorrana. Ramon Serra, el ministre d'Afers Socials i Cultura del gabinet Ribas, repassa per a EL TEMPS una estratègia política que vol —i dol— convertir Andorra en un país culturalment normalitzat.

il·luminats a Dennis Hopper. En aquest ministeri, ningú no té més de quaranta anys, ningú no es preocupa de l'excés d'hores extres que hi gasten, ningú no creu, tanmateix, que tot serà possible. A la planta primera del govern, les rajoles encara bullen d'entusiasme. Malgrat les salvatges restriccions pressupostàries, hi ha molt a fer i n'hi ha ganes, però encara ningú no ha demostrat que la inversió cultural sigui —ara, abans i demà— una prioritat andorrana.

—Fa de mal dir —*recorda Ramon Serra*— però dintre l'organització ministerial, dins l'àrea d'Ensenyament, la cultura sempre havia estat a segon terme. Igual que succeïa amb els afers socials: la nova planificació sanitària i l'escola andorrana s'havien menjat la majoria de recursos disponibles. Ara aquestes dues àrees recuperen el pes que es mereixien en un sol ministeri.

—*Parlem de cultura andorrana, de cultura a Andorra... de què parlem exactament?*

—Parlem de cultura a Andorra.

—*Més que no pas de cultura andorrana?*

—Per cultura andorrana entenc una cultura d'arrel pirinenca centrada en les nostres Valls. Però Andorra manté uns trets diferencials i característics d'ordre cultural perquè conserva una especificitat única en el conjunt del Pirineu: som un país amb set-cents anys de tradició independent i això no ho poden dir ni a l'Alt Urgell ni al Pallars. Tota la resta són regions dependents d'estats grans i pluriculturals, com poden ser Espanya i França. Aquesta és una petja cultural que realment ens diferencia.

—*Un altre aspecte conflictiu, subjacent d'aquest, és l'encaix d'Andorra en el conjunt de l'esfera cultural catalana.*

—Evidentment, el nostre aspecte cultural més proper i important és el català: la nostra llengua oficial és el català, que és la llengua comuna dels Països Catalans, però això no vol dir fer la política cultural que fa la Generalitat de Catalunya. Són coses diferents.

—*Però el Govern andorrà ha dut la seva política lingüística d'una manera almenys confusa: el Servei d'Assessorament Lingüístic ha passat en poc temps per tres ministeris i no s'entreveu cap política lingüística seriosa.*

—Una de les propostes que vull adreçar al consell de ministres és la conversió del Servei d'Assessorament Lingüístic, dependent del meu ministeri, en una veritable Direcció General de Política Lingüística. Fins ara s'ha utilitzat més com un departament de correcció. Si el català és la llengua oficial d'Andorra i la

L'estat del Pirineu

ROSA CASANOVAS

internacionalització del català passa per Andorra, llavors hem de posar molta més cura en l'aspecte lingüístic, i crear una direcció general amb capacitat d'influir sobre totes les esferes de l'administració pública i la societat andorrana.

—Fins ara la voluntat política era inexistent.

—No, no hi és. Ara em toca de portar la proposta al Consell i em penso que aquesta voluntat s'hauria d'expressar en una llei general de política lingüística que pensem sotmetre ben aviat a la consideració dels companys de gabinet

—Es treballa en aquesta idea d'una Andorra convertida en plataforma i altaveu cultural d'abast internacional?

Ramon Serra, ministre d'Afers Socials i Cultura del Govern andorrà. "La nostra llengua oficial és el català, que és la llengua comuna dels Països Catalans, però això no vol dir fer la política cultural que fa la Generalitat de Catalunya."

—S'hi treballa, i en principi és costós.

—Es a dir, no viable?

—Es costós pel moment que vivim actualment. Estem en una època de crisi econòmica i en aquestes circumstàncies els primers que se'n ressenten són els sectors culturals, tant de producció com de promoció. De moment, donem un relleu especial a l'escola d'estiu que organitza cada any el Govern a final d'agost, i que enguany abordarà temes d'educació amb ponents de tot arreu del món, però, en tot cas, reconec que el futur d'Andorra com a plataforma cultural de rang internacional depèn —i hi està molt lligada— de l'evolució de l'economia andorrana.

—En termes econòmics, quin tall del pastís pressupostari representa la cultura aquest 1994?

—El ministeri representa, globalment, un 5% del total del pressupost ordinari del 1994. Posa-hi que, en aquest tall, la cultura hi representa un 2%. Francament poc, però també cal comptar-hi un altre factor: les transferències a les corporacions locals, als comuns, que també tenen competències en l'àmbit cultural. Tot i que, de fet, l'articulat de la llei de delimitació de competències entre Govern i comuns no especifiqui gaire clarament els límits d'aquest àmbit.

—Què passa, doncs?

—Aquesta és una opinió estrictament personal, però crec que els comuns haurien d'acomplir una tasca de promoció cultural de base, començant pels infants i les escoles, en un aspecte més lúdic i a nivell local. Ara, en canvi, es confonen els termes i sembla que tothom vulgui fer una mica de tot. Andorra és un país de poc més de seixanta mil habitants on pots trobar-te, en un sol dia i a la mateixa hora, amb sis o set activitats culturals per a un mateix públic reduït que no pot abastar-ho tot. En cap comunitat semblant a la nostra no hi ha una concentració d'esdeveniments tan elevada. Es tracta que hi hagi una activitat cultural extensa, però planificada. No pas tot en una mateixa nit.

—Mentrestant el comú d'Andorra la Vella crea un teatre comunal i el Govern d'Andorra no té ni en cartera la creació d'un teatre nacional. No crea un cert desànim tot plegat?

—Doncs sí. Ara tindrem dos teatres a Andorra. L'un a Sant Julià de Lòria i l'altre Andorra la Vella, dues obres de qualitat excepcional, impressionant gairebé diria, no sols per l'estètica sinó també per les prestacions, acústiques o d'escenografia, que presenten aquests dos re-

cintes. Jo estic d'acord que hi ha d'haver locals on es pugui fer teatre, però un teatre nacional hauria d'anar una mica més enllà; ara que hi comença a haver actors d'art dramàtic nascuts aquí, potser valdria la pena d'establir fórmules de col·laboració amb companyies estrangeres per promoure tot aquest planter: fer muntatges, traduccions... És evident que això també ho poden fer els comuns, però em sembla que aquesta és una tasca del Govern.

—No voldria posar el dit a la nafra, però certs comuns ja s'empesquen els seus museus històrico-antropològics al marge de qualsevol projecte museístic nacional.

—Una de les coses que volem tirar endavant, i hi treballem ara mateix, és un projecte museogràfic nacional que caldria impulsar des del Govern. Compte: la nostra idea de museu no és un gran edifici centralitzat, solemne i pretensions, sinó una idea de museu desplegat per tot el país. Som petits i el país és molt assequible. Te'n poso un exemple: en aquests anys s'ha treballat tot el tema de la família, la forja i la indústria del segle passat; les moles, les serradores, tot un treball etnogràfic que hem centrat en la vall d'Ordino on tenim la casa d'Areny i Plandolit, que és una de les poques cases nobiliàries d'Andorra, i hem fet un recorregut per la història d'aquesta família i la seva vida durant el segle XIX. També tenim enllestides les restauracions fetes a la Cortinada, tant de la serradora com de la Farga de Can Pau. Aquest museu nacional, per tant, consistiria en una unitat central a Escaldes o a Andorra la Vella que distribuiria un itinerari museístic pertot el país que inclouria tota aquesta part de la Vall d'Ordino, Encamp i el museu de l'automòbil, on tenim la segona col·lecció de bicicletes més important d'Europa, i Canillo, que té el seu propi projecte museogràfic englobat din-

El Consell General s'ha de fer càrrec de la conversió del Servei d'Assessorament Lingüístic en una veritable Direcció General de Política Lingüística.

tre aquesta proposta de Museu Nacional. El que no ens podríem permetre és que cada corporació local organitzés el seu museu nacional.

—Entre tanta ambició teòrica no clama al cel un Arxiu Nacional reduït a un espai de setanta metres quadrats?

—És el que dèiem abans. Quan cada comú té el seu propi centre cultural, costa d'entendre que al Govern hagi d'estar com estem: els Arxius Nacionals emplaçats en un lloc on l'espai no dóna més de si; la Biblioteca Nacional, altre tant; i totes aquests teòrics serveis es donen en oficines petites, totes de lloguer. Ja que porten el nom de "nacional", hauríem de tendir a la creació d'uns espais molt més dignes. Però això significa que, tard o d'hora, assumim que és vergonyós per a Andorra de tenir un pressupost de cultura tan ínfim com el nostre.

—L'esponsorització privada pot ser una via per a evitar aquesta angoixa?

—Sí, i l'anem aplicant: acabem d'aconseguir que la Fundació Crèdit Andorrà col·labori en gran part en la promoció de la nostra Orquestra Nacional de Cambra.

—En aquesta recerca de valors andorrans, l'èxit més palpable són els germans Claret. Hi ha més artistes de renom, com el pintor Francesc Genovès, igualment promocionables?

—El que no pot fer un govern és esponsoritzar un pintor o fer un intervencionisme a ultrança. I això no vol dir que renunciem a promoure determinades accions. A hores d'ara, tenim l'Orquestra Nacional de Cambra, una iniciativa del meu antecessor, l'actual síndic Josep Dalleres, que coneixia la importància dels germans Claret en el circuit musical internacional i va acordar amb en Gerard la creació de l'ONCA, de la qual ell mateix havia d'exercir la direcció. L'orquestra ha demostrat que és la inversió més rendible i exportable d'Andorra i ja se situa entre les millors d'Europa: aquesta és la mena d'apostes que hem de jugar des del Govern. Com hem fet també amb el Cor Nacional dels Petits Cantors, conjuntament amb el Comú d'Encamp, que manté un prestigi inqüestionable en aquest circuit del cant coral.

—No tem que tota aquesta estructura no acabi convertint-se en una simple repartidora de subvencions?

—Moltes vegades passa. Hi ha una llista de subvencions, però del que es tracta, tant per als qui en donen com per als qui en reben, és que aquestes subvencions es basin en criteris racionals; que tinguin una finalitat més concreta i més vàlida. La subvenció per la subvenció s'acaba.

—Andorra té un teixit cultural prou seriós per a tenir un govern amb política cultural pròpia?

—El que el Govern hauria de fer sobre el teixit cultural, via subvenció o col·laboració, és participar-hi, però la iniciativa ha de sorgir de l'àmbit privat, fora del que sigui govern. Aquí ja hi ha moltes associacions, com el Cercle de les Arts i les Lletres, amb vint-i-cinc anys d'existència, o la Xarranca, que coordina actors, pintors o escultors i que va organitzar per iniciativa pròpia un homenatge a Joan Brossa —una mena d'activitat que és realment positiva i subvencionable perquè sorgeix dels interessats—. Des del Govern podem fer altres actuacions, per exemple: si els artistes del país es queixen dels alts lloguers que han de pagar, el Govern disposa d'uns locals a la parròquia de la Maçana i els convertim en cinc tallers per a artistes. Farem una borsa en què podran participar totes les persones amb inquietuds artístiques i s'aniran cedint gratuïtament els tallers d'una manera rotativa durant períodes d'un any.

—En un aspecte més global, hi ha pensat d'editar un llibre blanc sobre l'estat de la cultura a Andorra?

—Aquesta idea, el llibre blanc de les necessitats culturals del país, comença amb l'enquesta de consum cultural que volem fer aquest mes de setembre. I aquesta enquesta, la lligarem amb un altre treball de camp que ja fa un any que dura: una enquesta etnogràfica. Confiam que pel març de l'any vinent ja podrem extreure'n algunes conclusions. És una enquesta força detallada sobre l'evolució cultural del país a través de les persones i per saber les claus de la identitat andorrana després de trenta anys de mutacions econòmiques. Hem enquestat des de la gent més gran, els padrins, fins als més joves, els setze vàlvules, i hem anat des de l'andorrà d'Arinsal de soca-rel fins a l'andorrà d'Escaldes, fill de pares estrangers. Aquesta serà una font de dades única per a establir la imatge dels andorrans sobre ells mateixos, per a recuperar tota una tradició oral que es perdia, la cultura agroramadera i, per què no?, per a establir el catàleg de les nostres il·lusions, dels nostres temors i de les nostres esperances col·lectives. Són més de cent cinquanta converses d'una a quatre hores, elaborades per la catedràtica d'Antropologia Social de la Universitat Rovira i Virgili, Dolors Comas. Tots aquests elements ens permetran d'elaborar el llibre blanc de la cultura a Andorra.

—Permeti'm algunes preguntes més personals. S'ha dit que aquest és un govern de gent molt jove. Vostè va fer trenta anys el dia 8 de juliol. Un país tan conservador com Andorra ja veu amb bons ulls un ministre adolescent?

—Ningú no s'hi posa pedres al fetge. A Andorra ja estem acostumats a una planter de polítics joves. Almenys durant aquesta última dècada. Abans de ser ministre, jo mateix era conseller del comú de la parròquia d'Escaldes.

Anteriorment, hi havia hagut de conseller de Cultura el senyor Ladislau Baró, que també va entrar-hi amb vint-i-nou anys.

—Vostè es considera un independent en aquest Govern?

—Jo he estat durant molts anys vinculat a un grup polític que va sorgir a la parròquia d'Escaldes, la Unió de Ciutadans pel Progrés de l'Administració (UCPA), que tenia una claríssima vocació constitucional. De fet, vam ser els primers a parlar de la Constitució per normalitzar la nostra sobirania. Un cop assolida aquesta fita, la il·lusió inicial va minvar i l'any passat, per motius personals, vaig considerar que, després de deu anys de seguir aquest grup d'Escal-

ARXIU

Presentació del Premi Carlemany de Literatura. El ministre d'Afers Socials i Cultura, segon per l'esquerra, vol situar Andorra als passadissos culturals d'Europa.

des, i vistes les discrepàncies que s'hi van produir, era preferible de donar-me'n de baixa, cosa que vaig anunciar que faria l'endemà de les eleccions legislatives, guanyés qui guanyés.

—I actualment...?

—Sóc un home d'Òscar Ribas

—...

—Això vol dir que no formo part de la coalició de partits parroquials, l'Agrupament Nacional Democràtic, de la qual forma part l'UCPA, que va donar a Òscar Ribas la potestat d'escollir el seu gabinet, dintre el qual em va triar com a ministre d'Afers Socials i Cultura. Però no he estat portat ni suggerit per cap dels grups polítics que donen suport a Ribas sinó per Ribas directament.

—Òscar Ribas és un valor cultural a conservar?

—Jo crec que sí. I a més crec que des de dintre molt sovint no ens n'adonem.

—Disparar contra Òscar Ribas també és un costum tradicional andorrà?

—Deu ser el nostre costat mediterrani.

—Mediterrani?

—El Pirineu s'acaba a Cadaqués.

Oriol Malló